

Erkenningsnummer P 802006

België-Belgique

P.B.

3190 Boortmeerbeek

2/3954

Alpaidis

Tijdschrift voor Heemkunde Folklore en Oudheidkunde

Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock'

Anno IL nr. 192 3/2013

driemaandelijks september, oktober, november 2013

Afgiftekantoor 3190 Boortmeerbeek

Inhoud

De slag van Hoegaarden (vervolg)

De feestelijkheden van 28 en 29 september 2013

Gravin Alpaidis, de laatste van het graafschap Bruningerode

Het leven rond het jaar 1000

Ver. Uitg. M. DODION, Lelielaan, 34, 3191 Hever

De slag van Hoegaarden van 10 oktober 1013

Herdenking op zaterdag 28 en zondag 29 september te Hoegaarden

Om dit uniek feit te herdenken:

Een veldslag op ons grondgebied duizend jaar geleden

Een flinke vooruitgang in de vorming van het moderne 'Brabant', waar hoe dan ook Hoegaarden deel zal van uitmaken

Een Hoegaarden dat niet meer een centrum van een 'graafschap' zal zijn vanaf nu, maar wel een 'vrijheid' met een uniek statuut: Luikse enclave met schepenen voor het leven benoemd door de prins-bisschop, maar militaire dienstplicht verschuldigd aan Brabant!

Een eeuwenoude drankcultuur van opeenvolgend witte wijn en witbier: De bloeiende wijngaarden met de unieke witte wijn 'de hougaerder', dank zij het heuvelend landschap met zijn micro klimaat, maken vanaf de 16^e eeuw plaats voor de rijke graanvelden van de Haspengouwse leemgrond, leverancier van de 'Hougaard', het niet te evenaren witte bier; wijn en bier daarna maakten de inwoners rijk en het dorp aantrekkelijk dankzij de geboden mogelijkheden van een handig politiek spel, Brabant uitspelen tegen Luik en omgekeerd.

2

Een hoogede dame Alpaidis, laatste wereldlijke gravin van Bruningerode, was opmerkelijk getrouwd en had een kroost die van zich liet spreken toen ze haar bezittingen aan Keulen schonk en een kapittel stichtte te Hoegaarden rond het jaar 980.

Geven de Hoegaardse Heemkring en de Confrérie van de V Notabele Geslachten van Hoegaarden het relaas van de veldslag en de genealogie en biografie van Alpaidis:

Het relaas en de bronnen verschenen in vorig nummer van 'Alpaidis'

In dit nummer van Alpaidis en tegelijk in Familieschoon staan de genealogie en de biografie van Alpaidis centraal;

Meer over het leven rond het jaar 1000 in Alpaidis

Meer over het leven en afkomst van Alpaidis in Familieschoon

Beide nummers vullen elkaar aan, maar de documenten uit het archief van de V Geslachten staan uitgebreid in 'Familieschoon' en worden op de regentiedag tentoongesteld.

Omdat wij financieel beperkt zijn zal het vierde nummer van deze lopende jaargang van Alpaidis verder handelen over Hoegaarden, Alpaidis en 1013

Uit de persmap, voorgesteld op het gemeentehuis op 5 augustus 2013:

De festiviteiten van zaterdag 28 september 2013

Voor zondag 29 september, zie de website www.deslagbijhoegaarden.be

De slag bij Hoegaarden 1013- 2013, een uniek erfgoedproject.

In 1013 vond de slag bij Hoegaarden plaats. Een van de grootste veldslagen uit die tijd. In oktober 2013 zal het exact 1000 jaar geleden zijn dat de slag werd uitgevochten. Hét moment om de slag te herdenken. De gemeente Hoegaarden wou geen klassieke herdenking, wel integendeel. In samenwerking met erfgoedburo 'Van mijn erf' werd gekozen voor een eigentijdse en engagerende aanpak; een herdenking waar alle Hoegaardiers actief deel van zullen uit maken in plaats van passief aan de zijlijn toe te kijken. Onder meer Johnny Thijs, CEO van bpost én Hoegaardier, roept zijn gemeentegenoten op voor de slag.

Net zoals in 1013 zal er op zondag 29 september 2013 geduëlleerd worden in Hoegaarden. Niet met wapens en schilden - het moet ten slotte een beetje proper blijven – maar door elkaar uit te dagen en te duelleren op de gekste manieren. Enkele bekende Hoegaardiers zijn te zien in een filmpje waarin zij hun dorpsgenoten uitdagen voor een duel. Zo roept Johnny Thijs, CEO van bpost alle stoere Hoegaardiers op om post te bedelen in de extreemste omstandigheden en lanceert Maureen, Ketnet actrice, de wedstrijd '100 meter huppelen als een jonkvrouw' in de Tuinen van Hoegaarden. Ook de brouwmeester van de brouwerij Hoegaarden en enkele anderen hebben een speciale uitdaging bedacht.

Op de site www.deslagbijhoegaarden.be kan je de uitdagingen aangaan of er zelf één verzinnen. Ook kom je er meer te weten over het verloop van de slag in 1013.

Ook het verenigingsleven zit niet stil. De lokale horeca organiseert op zaterdagavond 28 september een kroegentocht 'Kroegaarden' en ook tijdens de herdenking zelf kan je er terecht voor een middeleeuwse schranspartij en middeleeuwse spelen. In de tuinen van Hoegaarden, die dienst zullen doen als slagveld, kan je op zondag terecht voor een middeleeuwse markt met streekproducten.

De Heemkring Hoegaarden wijdden in hun tijdschrift 'Alpaide' een uitgebreid artikel aan de slag en momenteel wordt ook gewerkt aan een passend lespakket voor de Hoegaardse scholen.

Uiteraard zullen er ook echte ridders aanwezig zijn. De Pynnock Ridders uit Horst slaan hun kampement op naast het gemeentehuis en zullen de herdenking afsluiten met een ultiem riddergevecht.

Horeca: zaterdag 28 september 2013 - KroegAarden

Café
Brem

Charly & Guido

Charly en Guido ontmoetten elkaar als accordeonist en gitarist tijdens een toneelopvoering. Nadien ontloopten zij zich als een amusementsduo.

Met muziek van Mozart tot de Beatles, met walsen, tango's en schlagers zorgen ze garant voor ambiance.

De Drinkebroers

De edele kunst van het toeghangen zal nooit meer dezelfde zijn. **De Drinkebroers** verleggen de grenzen. Voortaan vullen drinkliederen spontaan de gelagzaal. Vrouwen voelen de behoefte zich volledig bloot te geven. Jonge mannen raken opgewonden, oudere mannen ook.

Het bier en de whisky vloeit rijkelijk. Iedereen zingt. **De Drinkebroers** zijn in topvorm. Het wordt een nacht waarbij uw repertoire aan drinkliederen een krachtige boost krijgt.

Bart Alloing
Kanza Mees
Geert Dignef
Lut Salen

zang en teksten
accordeon, ritme en zang
gitaar, banjo en mandoline
viol en mandoline

San
Marco

Hikketakketoe

Wim Collin en Bart Ipers vormen sinds 1994 het theaterduo "Hikke Takke Toe".

Verteltheater Hikke Takke Toe brengt voor de ouders en hun kinderen een interactieve vroeg- middeleeuwse vertelling over een ridder, een afschuwelijke draak, en een prinses. Het publiek krijgt ook een hoofdrol.

Zij doen, dansen en zingen mee.

Den
Venetiaen

Ronny King

Café chantant met liedjes op aanvraag en akoestische begeleiding door twee muzikanten met gitaar en accordeon.

JH De
Klup

Chic et Pachère

Eén van de projecten van Chris Mazarese, gekend als winnares van de Nekka-wedstrijd 2000 , Cherchez La Femme en allerlei artistieke projecten. Met dit trio belooft ze zich te smijten in het betere lied. Ze zorgen voor : plezier, meezing, lekker ouderwets Sing-a-long. Waar ze komen, gaan de mensen en niet-mensen met een fijn gevoel naar huis. "Lang niet zo gezongen, ons lang niet zo gegeven, lang niet zo veel deugd gehad."

't
Kapittelhuys

Middeleeuwse festijn

Er worden hele varkens aan het spit en vuurfakkels gebakken (pikante spek fakkels) alsook een terras op de straatkant. Twee huifkarren zullen een vaste route rijden met verschillende stopplaatsen waar de mensen kunnen op- of afstappen om zo van de ene naar de andere activiteit te geraken zonder auto.

Op het terras wordt een soort van middeleeuwse muziek gespeeld.

Brasserie
Kouterhof

Vlaamse schlagers

Win Van Coren & Sil brengen sfeer en meezingnummers.

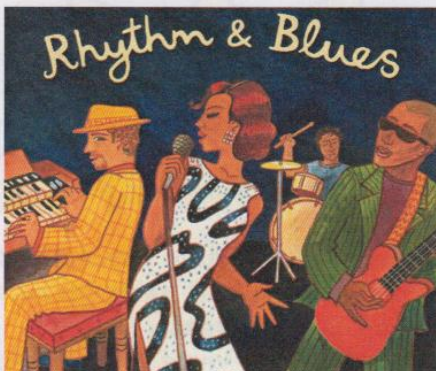
Café De Cerkel

Karaoke

Café
De Cerkel

Rhythm & Blues

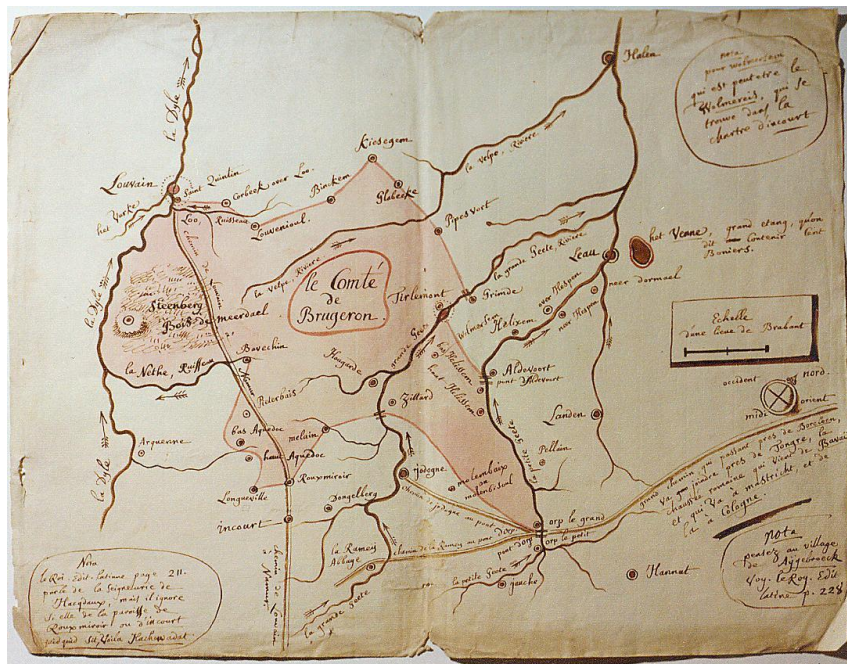
Herberg
't Nieuwhuys

Pittige rhythm & blues uit de jaren '50

De slag van Hoegaarden zorgde er voor dat de nagedachtenis van gravin Alpaidis van Hoegaarden een prominente rol bleef innemen in het collectieve geheugen van de Hoegaardiërs tot in de 19^e eeuw

De stichting van het Hoegaardse kapittel was voor Lambert van Leuven (en de latere Brabantse graven/hertogen) al een slag onder de gordel; de mogelijke oprichting van een burcht te Hoegaarden in 1012/3 was een uitdaging teveel.

Toen het kapittel te Hoegaarden werd gesticht door Alpaidis in 980 was Lambert al graaf van Leuven. Lambert was een ambitieuze afstammeling van de Karolingers. Evenmin als zijn ouders en grootouders stond hij in de gunst van de Duitse keizers. Daarom juist had keizer Otto III, hoogst waarschijnlijk met medewerking van Alpaidis, het graafschap Bruningerode niet verleend aan Lambert, maar uiteindelijk in 987 aan de Luikse bisschop Notger, een trouwere bondgenoot voor de keizer. Deze gift paste perfect in de politiek van de rijkskerk.¹ Dat zat Lambert lelijk dwars. Toen Balderik II dan in 1012/3, wellicht op aandringen van de Duitse keizer, Hoegaarden begon te versterken, heeft Lambert toegeslagen. De bisschop van Luik werd verslagen te Hoegaarden in 1013. Zo heeft Lambert het graafschap Bruningerode gewapenderhand veroverd.

Het graafschap Bruningerode (anonieme schets, 19de eeuw, privé bezit)

Trouwens we kunnen ons moeilijk voorstellen dat Alpaidis, die nauwe betrekkingen had met de Duitse keizer, veel goederen zou geschonken hebben aan Lambert. Alpaidis stond door haar beide echtgenoten zeker aan de kant van de keizer. Haar eerste man Godfried was gunsteling van keizer Otto I en diens broer Bruno, aartsbisschop van Keulen en hertog van Lotharingen. Als scholaster van de beroemde domschool van Keulen was Godfried van Julich opgevoed in

¹ de keizer stelde bisschoppen en of abten aan als graaf omdat hij ze betrouwbaarder vond en ze geen wettige erfgenamen konden hebben; probleemloos kon hij na hun overlijden het graafschap verlenen aan een graaf die hem toegewijd was; de bisschoppen werden in dit geval prins bisschoppen: bisschop over een bisdom en graaf over een of meerdere wereldlijk domeinen, waarvan de grenzen niet dezelfde waren als die van zijn bisdom.

die domschool van Keulen. Ter nagedachtenis van haar eerste echtgenoot is het dus begrijpelijk dat Alpaidis haar kapittel onder voogdij van het domkapittel van Keulen wou stellen. De keizer verleende aan Godfried het graafschap Henegouwen en wat later het onderhertogdom Lotharingen. Dat graafschap Henegouwen was afgenomen van de vader van Lambert van Leuven! Zeer begrijpelijk dus dat zoon Lambert, wanneer hij er in slaagt graaf van Leuven te worden, wrok blijft koesteren tegen de keizer en zijn volgelingen. Het huis van Ardennen waartoe haar tweede echtgenoot Eilbert behoorde stond eveneens aan de kant van de keizer.

De uitzonderlijk grote macht van gravin Alpaidis van Hoegaarden werkt nog lang na

De *'Fundatio Jenvillis'*² is een geheime overeenkomst, zonder medeweten van de keizer, vermoedelijk gesloten in 1202. Vooral de rechten van de Brabantse hertog (titel toegekend aan Godfried I van Leuven in 1106) en de plebaan van het Hoegaardse kapittel staan erin vermeld. Hoewel Alpaidis er natuurlijk niet bij betrokken is blijkt hier nochtans dat ze in zeer hoog aanzien stond bij de heren van 1202. Zij wordt aanzien als uitzonderlijk rijk en machtig. Zij wordt aangezien als uitzonderlijk rijk en machtig.

Zij bezit veel dorpen met de volledige eigendom (dominium). Haar bevoegdheid is haast onbegrensd.

Ze had haar eigen bestuursapparaat: een schepenbank en een dorpsraad (consilium mansionarium). Toen ze deze raden samenbracht in haar gerechtszaal (camera) werden de geschillen beslecht. Zij was het 'hoofd', men moest niet elders gaan voor rechtspraak. De schepenbank gaf ze aan de Luikenaars. De dorpsraad aan de kanunniken. Voor zover we kunnen opklimmen (13^e eeuw) zien we dat er te Hoegaarden een schepencollege was helemaal onafhankelijk van gezag van Luik. Luik benoemde de schepenen van Hoegaarden en dit voor het leven.

De dorpsraad, de burgemeester (gemeenteontvanger) en gezworenen uit de verschillende gehuchten werden door het volk gekozen voor telkens twee jaar. De meier en de schepenen stelden kandidaten voor. Die dorpsraad functioneerde min of meer onder toezicht van de Regentie, het schepencollege.

Ze heeft niemand boven haar staan dan de Duitse keizer. Ze is van koninklijke bloede uit het geslacht van Karel, koning van Frankrijk.

Er staat letterlijk: *'de stichteres was uit het geslacht van Karel, koning van Frankrijk en ze was niet de Alpaidis van Pepijn (van Herstal)'*³

In 1985 verscheen er een werkje van de hand van een aantal professoren middeleeuwen over de adel. Daarin wordt hetgeen volgt vermeld: *'...kennen we Alpaide, gravin van Brunegrug (sic), gehuwd met Gerard (sic), onderhertog van Lotharingen. Zij wordt vernoemd als stichtster van het kapittel van Hoegaarden (977-987) en had bezittingen te Hoegaarden, Tourinnes-le-*

² Jenville (*Jusana villa*), een heerlijkheid van de Brabantse hertog bij Jodoigne; omdat na de slag van Hoegaarden Brabant en de Luik nog lang niet waren gekomen tot een definitieve overeenkomst nopens hun rechten over Hoegaarden zullen zich conflictsituaties blijven voordoen tot het einde van het ancien regime, vandaar ook dat er telkens gerefereerd wordt naar die uitzonderlijke figuur van Alpaidis van Hoegaarden uit de 10^e eeuw.

³ 'fundatrix fuit de Caroli regis progenie et non fuit Alpaidis Pipini', dit laatste was de gangbare opinie aan het hof van de Brabantse hertogen; zie Edmond de Dynter, *Brevis Chronica Brabantiae*, 1445; Divaeus (16^e eeuw) en Grammaye (17^e eeuw)... hebben daar geen verdere aandacht aan geschonken. De Luikse geschiedschrijvers daarentegen hebben altijd de Alpaidis van de 10e eeuw vooropgezet als stichtster van het Hoegaardse kapittel.

*Grosse, Orp-le-Grand en Jodoigne.*⁴ We willen het niet hebben over de inhoud hier, maar wel over het feit dat Alpaidis van Hoegaarden hier wordt vermeld als één van de schaarse voorbeelden van gekende adel bij ons voor het jaar 1000.

De afkomst van gravin Alpaidis, laatste wereldlijke gravin van het graafschap Bruningerode, en wie haar ouders waren en grootouders is alleszins niet gemakkelijk te reconstrueren. Het graafschap Bruningerode, als één van de vier graafschappen van de Haspengouw, wordt pas voor het eerst vermeld ver in de 9e eeuw.

Wie was Alpaidis

De naam 'Alpaidis' is een naam die aan koninginnen werd gegeven; ook de tweede echtgenote (bijzit) van Pepijn van Herstal (Herstal 635-Jupille 714) noemde Alpaidis en was de moeder van Karel Martel (686-741)⁵. Het is deze die te Orp werd begraven en lange tijd foutief is doorgegaan als de stichtster van het Hoegaardse kapittel.

Volgens ons codicil van 1780 en de 2 notitieblaadjes van Dr. Van Nerum (voor wat Erlebald betreft), zou **Alpaidis van Hoegaarden de wettige of natuurlijke dochter zijn van:**

Graaf Erlebald van Hoegaarden en Alpaidis van Frankrijk;

haar moeder was dan:

ofwel een natuurlijke **dochter** van Karel de Eenvoudige en dan is Alpaidis van Hoegaarden zijn kleindochter;

ofwel was Alpaidis van Frankrijk de **zuster** of halfzuster van Karel de Eenvoudige en dan is Alpaidis van Hoegaarden zijn kleinnicht;

9

Welnu, Karel de Eenvoudige (°879) verwekt met Rothilde 4 zonen en 1 dochter: Arnulf, Drogo, Rorico (werd bisschop), B. van Laon en Alpaidis⁶. Deze Rothilde was geen bijzit van Karel, maar wel zijn bloedeigen tante, de jongste zus van zijn vader Lodewijk de Stamelaar en dochter van Karel de Kale, uit diens eerste huwelijk met Irmentrude van Orléans. Rothilde werd geboren tussen 864 en 869 en was dus maar 10 à 15 jaar ouder dan Karel. Alpaidis van Frankrijk kan dus best geboren zijn rond 897/900. Later trad Rothilde in het huwelijk, doch het is niet geweten met wie en wanneer.

Al deze natuurlijke kinderen schijnen geboren tussen 897 en 907.

In 907 trouwde Karel de Eenvoudige met Frederuna die hem zes dochters schonk. Na haar dood in 916/917 huwde hij een tweede maal met Edgive van Engeland, waaruit Lodewijk van Overzee, halfbroer van Alpaidis.

Als Alpaidis ca. 897/900 geboren werd, waarom zou zij niet de vrouw van Erlebald II kunnen geweest zijn en waarom zou hieruit niet Alpaidis van Hoegaarden rond 918/920 kunnen gestamd zijn? Zodoende werd deze laatste de nicht van Karel van Lotharingen, die rond of in 979, aan de basis lag van de stichting van Brussel

Het belangrijkste in heel deze discussie is dat hoe dan ook Alpaidis, de gravin van Hoegaarden in de 10^e eeuw en de stichtster van ons kapittel van koninklijke bloede was.

⁴ Verbesselt J. e.a., De adel in het hertogdom Brabant. Centrum voor Brabantse geschiedenis – UFSAL Brussel, 1985, p. 15-16

⁵ Het is pas tegen het einde van de 10^e eeuw dat monogame huwelijken min of meer de gewoonte worden; het monogame kerkelijk huwelijk als sacrament is door de kerk veralgemeend geworden in de 13^e eeuw (mooi voorbeeld van verbetering van de situatie van de vrouw!)

⁶ Meisjes werden altijd het laatst vermeld, ook als zij de eerstgeborene zijn;

Wie was Erlebald

Omdat het graafschap Bruningerode pas laat opduikt in de overgebleven bronnen, is het ook hier moeilijk om een afstamming, laat staan een uitgebreide genealogie te reconstrueren. Met wat we hebben overgehouden uit die tijden kunnen we hetgeen volgt schrijven.

Vertrekken we van volgend genealogisch fragment, dan krijgen we⁷:

- I. Wermond, graaf van Hoegaarden, vader van:
- II. Erlebald (+ 921), graaf van Hoegaarden, heer van Chimay x Alpaidis, van wie:
- III. Alpaidis, gravin van Hoegaarden, vrouwe van Chimay

Maar Erlebald (+ 921) kan niet getrouwd zijn met Alpaidis, bastaarddochter van Karel de Eenvoudige, want uit een akte gepubliceerd door Duvivier⁸ blijkt dat Erlebald in 887 een Alpaidis heeft als vrouw en een zoon Wermond (Werimundus). Welnu in 887 kan Karel de Eenvoudige nog geen huwbare dochter hebben daar hij in 887 nog maar 8 jaar oud is.

We krijgen dan een andere hypothese. Het zou gaan over een andere Erleblad, de kleinzoon van de eerste en dan krijgen we volgende afstamming:

- I Erlebald I (+ 921), comes (graaf) Castricius of Castrensis x Alpaidis
- II Wermond x ?
- III Erlebald II (jong gestorven) x Alpaidis, bastaarddochter van Karel de Eenvoudige
- IV Alpaidis (+ ca. 982)
x Godfried
xx Eilbert

10

Een andere piste vinden we bij Lindemans⁹ en dan krijgen we:

- I Wermond, graaf van Hoegaarden, vader van:
- II Erlebald (+ 921), graaf van Hoegaarden, heer van Chimay
x Alpaidis, bastaard van Frankrijk
- III Alpaidis, gravin van Hoegaarden, vrouwe van Chimay

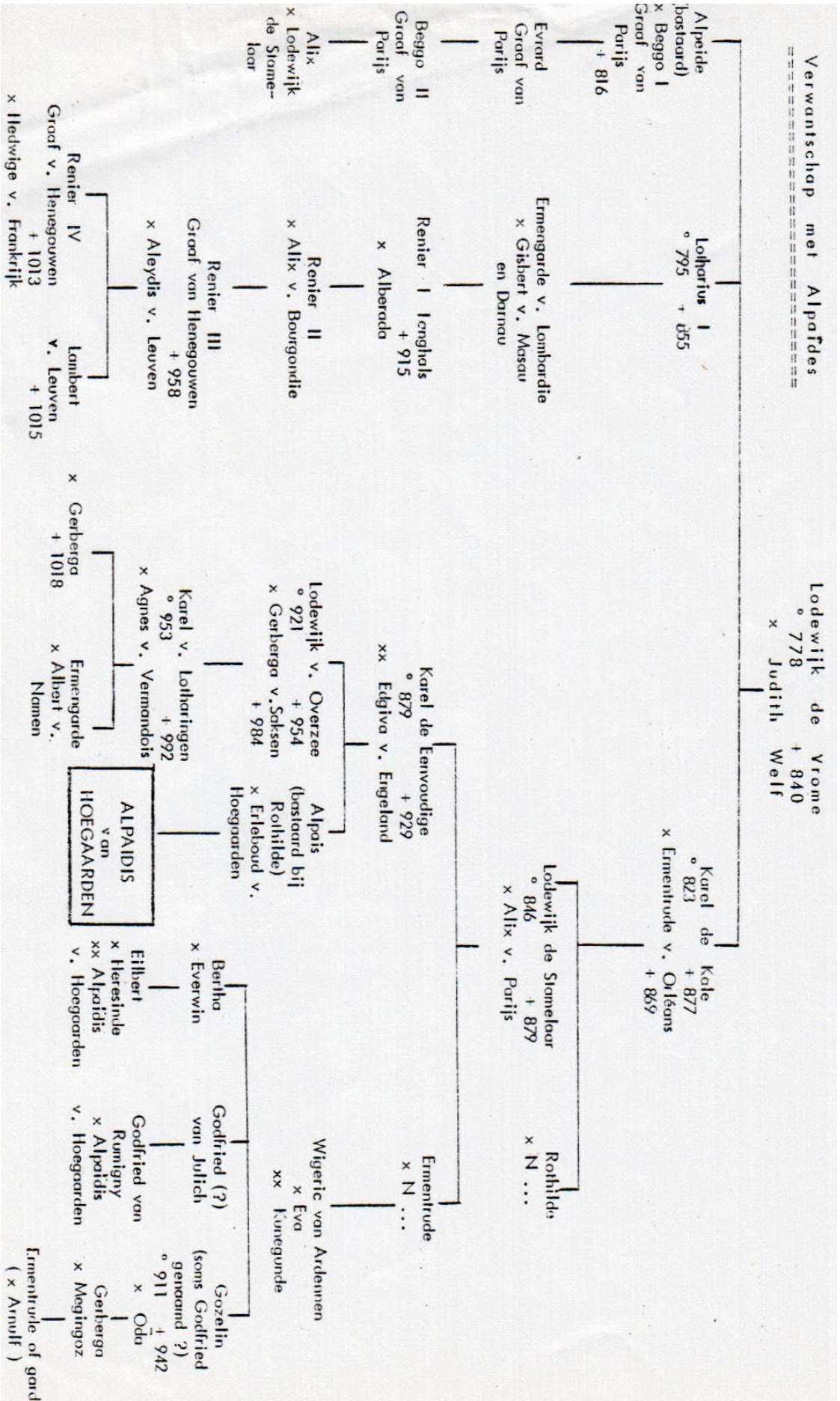
Besluiten we ook hier met te zeggen dat hoe dan ook we te doen hebben met een zeer machtige adellijke dame van koningsafkomst, die uiteindelijk Hoegaarden een positie heeft bezorgd waarover eeuwen later nog werd gesproken. En al werd Hoegaarden geen stad, en al is de slag van Hoegaarden maar een etappe in de machtsverwerving van de graven/hertogen van Leuven/Brabant, de erfenis nagelaten en geregeld door onze gravin Alpaidis heeft de Hoegaardiers geen windeieren gelegd.

De verwantschap met Alpaidis op de volgende pagina is ons bezorgd door de heer Vandewoude, de vorige archivaris van het koninklijk paleis; het *'Militaire Huis'* van de koning bezit een zeer uitgebreide reeks stamtafels, waaronder deze *'Tafel 12, Die Könige von Frankreich ...'*

⁷ Winklaus E., Abnen zu Karl dem Grossen und Windukind, 1950, wiens bevindingen overeenkomen met Vanderkindere L., La formation territoriale des principautés belges, dl II, p. 206; *'Erlebald était un vassal de Charles le Simple, comme Charles le Simple a eu une fille naturelle appelée Alpaide, je suppose que c'est la femme d'Erlebald et peut-être Alpaide, femme de Godefroid de Hainaut est elle sa fille'*

⁸ Duvivier C., Actes et documents anciens intéressants la Belgique, 1903

⁹ Lindemans J., Voorouders van Jan III, hertog van Brabant, -Eigen Schoon en de Brabander, XLIV, nr. 1 en 2

De vermoedelijke levensloop van gravin Alpaidis vanaf haar huwelijk

Gravin Alpaidis (10e eeuw) van Hoegaarden trouwde met Godfried I, zoon van de graaf van Gullik (Julich). Hij was heer van Rumigny, een heerlijkheid bij Mezières in het Franse departement der Ardennen.

Door dit huwelijk werd Godfried I graaf van Bruningerode. Hij was de vertrouwensman en beschermeling van de Duitse koning en later keizer Otto I (936-973), die in 953 zijn broer Bruno, op dat ogenblik aartsbisschop van Keulen, tot hertog van Lotharingen aanstelde. Bruno, op zijn beurt, stelde in 958 Godfried aan het hoofd van het graafschap Henegouwen. De graaf Reinier III was in ongenade gevallen en samen met zijn zoons in ballingschap vertrokken.

Godfried I, opgevoed in de school van Bruno te Aken werd door deze laatste in 959 aangesteld tot hertog van Lotharingen, waardoor hij de hoogste ambtenaar werd in het Rijk na Bruno. Onze Alpaidis droeg meteen ook de titels van gravin van Henegouwen en hertogin van Lotharingen.

Godfried I was de vertegenwoordiger van de Duitse koning (keizer vanaf 962) in onze gewesten en Alpaidis was er de eerste Dame. Hij bracht zijn dagen door met oorlog voeren, ondermeer tegen de Franse koning. Deze werd gesteund door Reinier en Lambert, de zonen van de verdreven graaf van Henegouwen. Zij waren namelijk gevlucht naar het Franse koningshof en deden alles om de vaderlijke bezittingen te heroveren.

Godfried I op zijn beurt kon rekenen op de steun van zijn vermoedelijke kozijn Eilbert, de graaf van Florennes. Ook deze was afstammeling van de machtige Wideric, stichter van het huis van Ardennen, paltsgraaf van Metz, graaf van Bidgau en Triergau.

Toen in 964 Godfried I zijn leenheer, de Duitse keizer, vergezelde naar Italië, overleed hij daar aan de pest.

Het echtpaar Godfried I – Alpaidis had vier zonen. De twee oudsten waren Godfried II (die overleed tussen 977 en 981) en Arnulf. Arnulf volgde zijn vader op als Heer van Rumigny en erfde na de dood van zijn broer ook Florennes. De derde was Wideric die geestelijke werd en waarschijnlijk abt in de abdij van Florennes. Een vierde zoon wordt genoemd in 981 de schenkingsakte van zijn moeder aan de abdij van Waulsort, zonder dat zijn naam wordt vermeld. Ook deze stierf vermoedelijk op jonge leeftijd. Vermoedelijk was er ook nog een dochter Erlindis.

Na de dood van Godfried I hertrouwde Alpaidis met Eilbert, de machtige en rijke heer van Florennes en bondgenoot van haar eerste echtgenoot. Hij was weduwnaar van de vrome Heresinde, die zeven kastelen (of abdijen) bezat, waaronder dit van Florennes. Waarschijnlijk, niet volledig bewezen, was hij achterkleinkozijn van Alpaidis.

Deze graaf Eilbert had geen nakomelingen en schonk zijn genegenheid aan de zonen van Alpaidis. Zijn laatste levensjaren was hij gebrekkig en werd hij door Godfried II en Arnulf bijgestaan. Hij liet hen de heerlijkheid van Florennes na, met goedkeuring van keizer Otto II (973-983). Deze heerlijkheid ging na het overlijden van Godfried II over op zijn jongere broer Arnulf. Eilbert stierf te Fleurus op 28 maart 977 en werd begraven in de abdij van Waulsort die door hem was gesticht.

Na de dood van keizer Otto I in 973 waren Reinier en Lambert uit Frankrijk teruggekeerd en ze slaagden erin in 977 hun eigendommen te herwinnen. De eerste zal de stamvader worden van de graven van Henegouwen, de tweede van de graven van Leuven en later van Brabant. Datzelfde jaar trouwde Otto II het bestuur van het hertogdom Lotharingen toe aan Karel, broer van koning Lotharius van Frankrijk.

Alpaidis voelde zich nu bedreigd door de onmiddellijke nabijheid van de graven Reinier en Lambert, aartsvijanden van haar twee echtgenoten. Uit vrees dat haar patrimonium in hun handen zou vallen besloot zij, na de dood van haar tweede man, haar bezittingen te verdelen en tot schenkingen en stichtingen over te gaan. Zo doende werd zij de laatste wereldlijke gravin van Hoegaarden en Bruningerode.

Eerst bedacht zij haar kinderen:

Arnulf I, die Rumigny van zijn vader had geërfd en in 981 en na de dood van zijn broer Godfried II ook Florennes bekwam, erfgoed van zijn stiefvader Eilbert, kreeg van zijn moeder het landgoed Orp. In Orp werd ook een klein kapittel gesticht waarvan de prebende toekwam aan de abdij van Florennes. Verder ook nog Ramillies, Enines, Hesbais en Hottomont. Al deze goederen stond hij later af aan de abdij van Florennes waarvan hij de stichter was, een stichting die door zijn zonen werd voleindigd. Hij kreeg verder ook nog Hannut, Avernas, Bertrée, Trognée en Poucet, die later overgingen op de tak Morialmé, nakomelingen van Arnulf I

Godfried II was overleden toen Alpaidis overging tot haar schenkingen, de derde zoon **Wideric** werd geestelijke en ook de **vierde zoon** was reeds overleden.

Haar vermoedelijke dochter **Erlindis** kreeg de bezittingen te Jodoigne, en territorium dat zij zou gekregen hebben als bruidsschat toen zij trouwde met een graaf van Duras. Dit landgoed ging later over naar het St.-Pauluskapittel van Luik. Erlindis kreeg ook Villers, dat in 1021 werd geschonken aan de abdij van St.-Trudo.

Verdere beschikkingen tijdens die jaren 978/979 waren:

Bomal ging naar het St.-Lambertuskapittel van Luik;

Overlaar schonk zij aan het St.-Martinuskapittel van dezelfde stad;

Tourinnes ging naar Hastières, waar zij tijdens haar huwelijk met Eilbert een abdij had gesticht die zij verbond aan die van Waulsort.

Haar eigendommen te Chapelle St.-Laurent¹⁰, te Biez en te Chaumont¹¹ gingen naar de abdij van Waulsort-Hastières.

Te Tourinnes stichtte zij een jaargetijde ter herdenking van de verjaardagen van haar en haar eerste echtgenoot, te houden op 1 februari.¹²

Erfgoederen uit het huis der Karolingen en behorend aan Alpaidis bevonden zich te Overhespen, Laar en Neerwinden.

Wanneer al deze schenkingen waren verricht **stichtte zij het kapittel van Hoegaarden**. Op haar castrum werd een collegiale kerk gebouwd en voorzien van een kapittel van 12 rijkelijk begiftigde kanunniken. Aan dit kapittel schonk zij goederen gelegen onder Meldert en Hoksem. Zij schonk het kapittel van Hoegaarden aan het Domkapittel van Keulen, uit dank voor de gunsten die keizer Otto en zijn broer Bruno aan haar eerste echtgenoot hadden toegekend. Bedenken wij daarbij dat men er toen vast van overtuigd was dat al zijn zonden vergeven waren en zijn ziel veilig, zo men grond en geld aan kerkelijke instellingen schonk.

Uiteindelijk stond zij haar wereldlijke macht en het eigenlijke Bruningerode af aan keizer Otto II. Zijn opvolger Otto III (983-1002) zal in 987 het graafschap overdragen aan prinsbisschop Notger (972-1008) van Luik.

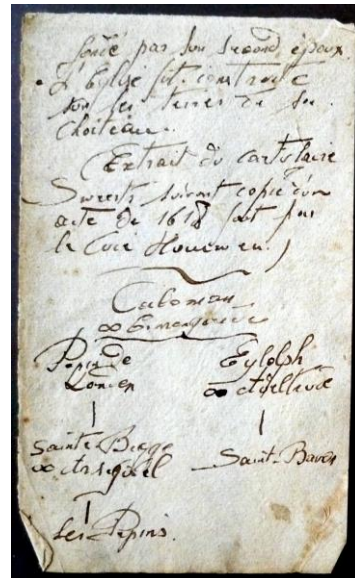
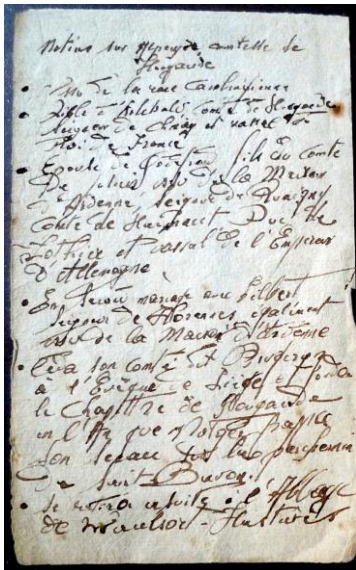
¹⁰ De hoeve La Chise met aanpalende bossen; in een schouwsteen prijken er nog steeds de letter 'W H' ter herinnering aan de schenking gedaan ten voordele van de abdij Waulsort-Hastières

¹¹ Bul van paus Alexander III van 1180

¹² Doc. Van 1356/1405 en waarin Alpaidis ook als gravin van Tourinnes stond vermeld

Dan nam Alpaidis haar intrek in de abdij van Waulsort die door haar tweede man was gesticht. Zij schonk aan deze abdij haar rijke landgoederen van Rosières. Wellicht als tegemoetkoming voor haar opname? De akte werd opgesteld in 981 en mede ondertekend door haar zonen Arnulf en Wigeric. In deze akte staat te lezen dat zij de schenking deed voor het zielenheil van haar overleden zonen. Maar kort daarna verliet zij al de abdij na een betreuenswaardig voorval. Waar zij dan verbleef is niet geweten maar haar grafsteen lag in de St.-Pauluskerk te Luik. Hij herinnert aan haar milde schenkingen zonder datumvermelding.

De 2 losse blaadjes in de notitieboeken van Dr. J.B. Van Nerum (1808-1887)¹³

14

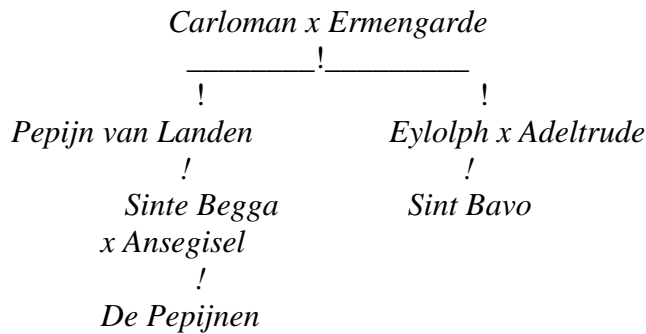
Vertaling:

Notities over Alpaidis, gravin van Hoegaarden
 -Afstammeling van de Karolingers
 -Dochter van Erlebold, graaf van Hoegaarden, heer van Chimay en vazal van de Franse Koning
 -Echtgenote van Godfried, zoon van de graaf van Julich, uit het huis van Ardennen, heer van Rumigny
 -graaf van Henegouwen, hertog van Lotharingen en vazal van de Duitse keizer
 -Door haar tweede huwelijk met Eilbert, heer van Florennes, eveneens afstameling van het huis van Ardennen
 -Ze stond haar graafschap Bruningerode af aan de Luikse bisschop en stichtte het kapittel van Hoegaarden in het jaar dat Notger zijn zegel hechtte aan het charter van St.-Bavo
 -Ze trok zich vervolgens terug in de abdij van Waulsort-Hastières, die gesticht was door haar tweede echtgenoot
 -De kerk werd op grond van haar kasteel gebouwd
 (Uittreksel uit het cartularium Sweerts volgens kopie van een akte van 1618 gemaakt door pastoor Hauwen)¹⁴

¹³ In huidig nummer van Familieschoon staan deze documentjes op groot formaat en geven wij ook de transcriptie; archief V Geslachten, A1/002/C

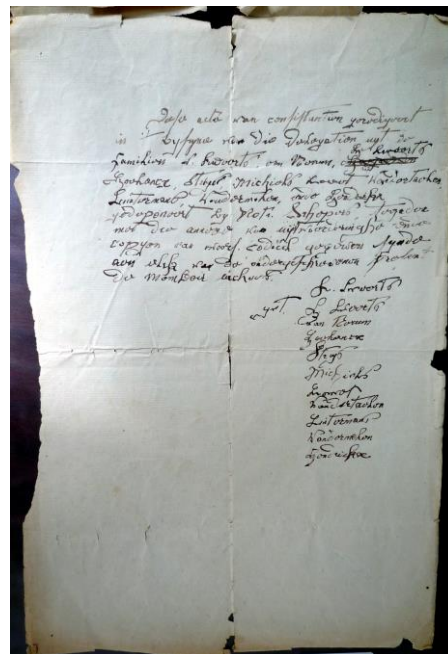
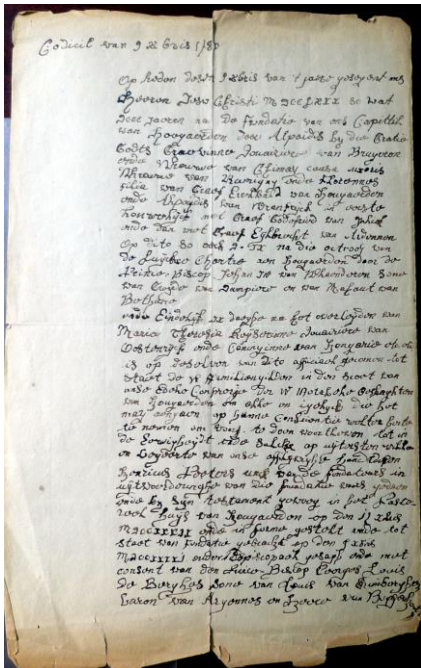
¹⁴ Over dat fameuze cartularium Sweerts en het overschrijven van akten in 1618 zullen we het hebben in een volgend nummer van Alpaidis of Familieschoon; het is wel zo dat dit schrift tot nu onvindbaar blijft en dat de

(Stamboomfragment)

Dit stamboomfragment is door dokter J.B. Van Nerum bijgevoegd om de verwantschap met de Pepijnen en de heilige Bavo te verduidelijken; hier moeten wij in een volgend nummer op terugkomen.

Het codicil van 1780

Vertaling: van het codicil of bijvoegsel aan een testament van 9 december 1780¹⁵

Op heden 9 december 1780, 800 jaar na de stichting van ons kapittel te Hoegaarden door Alpaidis, gravin en adellijke weduwe van Bruningerode, door haar huwelijk gravin van Chimay, Rumigny en Florennes, dochter van graaf Erlebald van Hoegaarden en Alpaidis van Frankrijk, in eerste huwelijk getrouwd met graaf Godfried van Julich en vervolgens hertrouwd (na diens overlijden) met graaf Eilbert van Ardennen, eveneens 500 – 9 jaar na de toekenning

bundel akten waarvan sprake, eveneens na 1618 niet meer boven water is gekomen; Hauwen was kanunnik en plebaan (pastoor) van Hoegaarden

¹⁵ Arch V G / B1/003, de transcriptie en het document op groot format staan in huidig nummer van Familieschoon; het werd bijgevoegd aan het testament van pastor-deken H. Peeters van December 1739 waarin hij de studiebeurzen stichtte

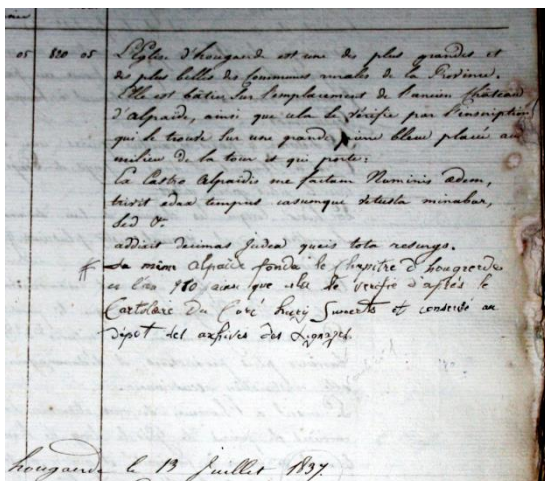
van de Luikse vrijheidskeure aan Hoegaarden door prins-bisschop Jan van Vlaanderen, zoon van Gwijde van Dampierre en Mahaut van Béthune, en tenslotte 9 dagen na het overlijden van Maria Theresia, de keizerin weduwe van Oostenrijk en koningin van Hongarije, enz, enz, zijn officieel in de schoot van de V Notabele Geslachten van Hoegaarden de V familiegeden in werking getreden en is iedere belanghebbende moreel verplicht de familiegeden trouw te zijn en eeuwig te doen voortleven naar de laatste wil van onze landdeken Henri Peeters zaliger gedachtenis, oom van de stichters, die voorliggende hebben in werking laten treden en bij zijn testament hebben gevoegd van 12 december 1739 (*dat bewaard is*) op de pastorie van Hoegaarden en dat is uitgevoerd op 9 december 1741 onder het bisschoppelijke gezag en met toestemming van prins-bisschop Georges Louis de Berghes, zoon van Louis van Grimberghen, baron van Argonnes en heer van Buggenhout.

Deze officiële akte is opgesteld in aanwezigheid van delegaties uit de families S. Sweerts, van Nerum, H. Sweerts, Hoebancx, Struys, Michiels, Lowet, Vandertaelen, Lintermans, Vandermolen en Hendrickx, neergelegd bij notaris Schepers, samen met het bijvoegsel van uitvoering en kopieën van dit bijvoegsel aan het testament zijn uitgedeeld aan elke aanwezige, de mombaardvader inclusief.

Is ondertekend door:

‘Get. S. Sweerts, H. Sweerts, Van Nerum, Houbancx, Struys, Michiels, Lowet, Vandertaelen, Lintermans Vandermolen, Hendrickx’

Het bijvoegsel (na de #) in het verslagboek van de gemeenteraad van Hoegaarden

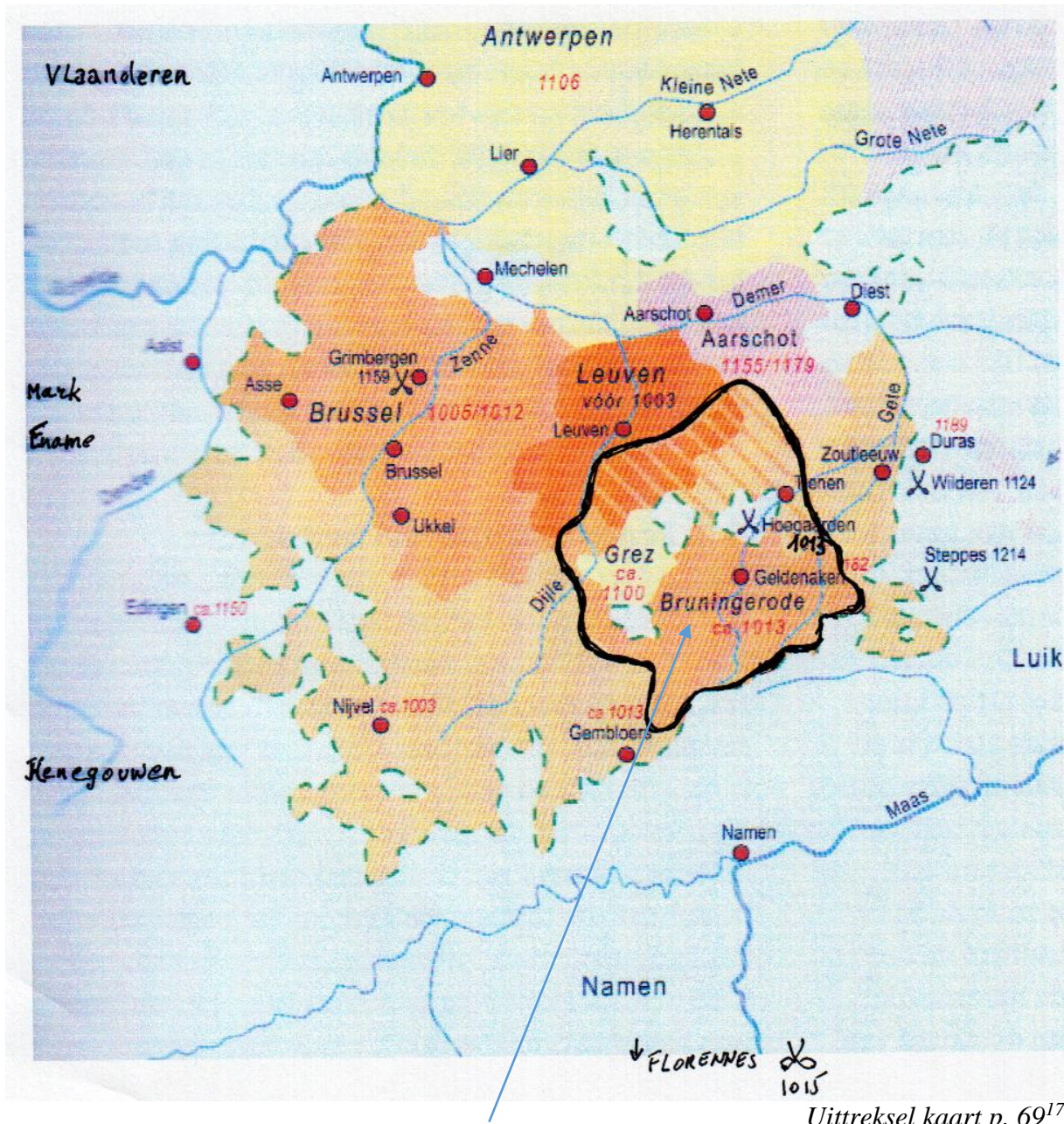
Vertaling :¹⁶

De kerk van Hoegaarden is één van de grootste en mooiste van de landelijke gemeenten van de provincie. Ze is gebouwd op de plaats waar eens het oude kasteel van Alpaidis stond, zoals te lezen valt op de tekst van de grote blauwe steen, ingemetseld in het midden van de toren en waarop staat: ‘Ex castro...’

Diezelfde Alpaidis stichtte het kapittel van Hoegaarden in het jaar 980, althans volgens het cartularium van pastoor Henri Sweerts dat bewaard wordt in het archief van de V Geslachten

¹⁶ *Délibérations du conseil communal, 13 juillet 1837 ; het document op groot formaat met transcriptie en bespreking staat in huidig nummer van Familieschoon*

In de 9e en 10e eeuw was Bruningerode één van de 4 graafschappen van Haspengouw

17

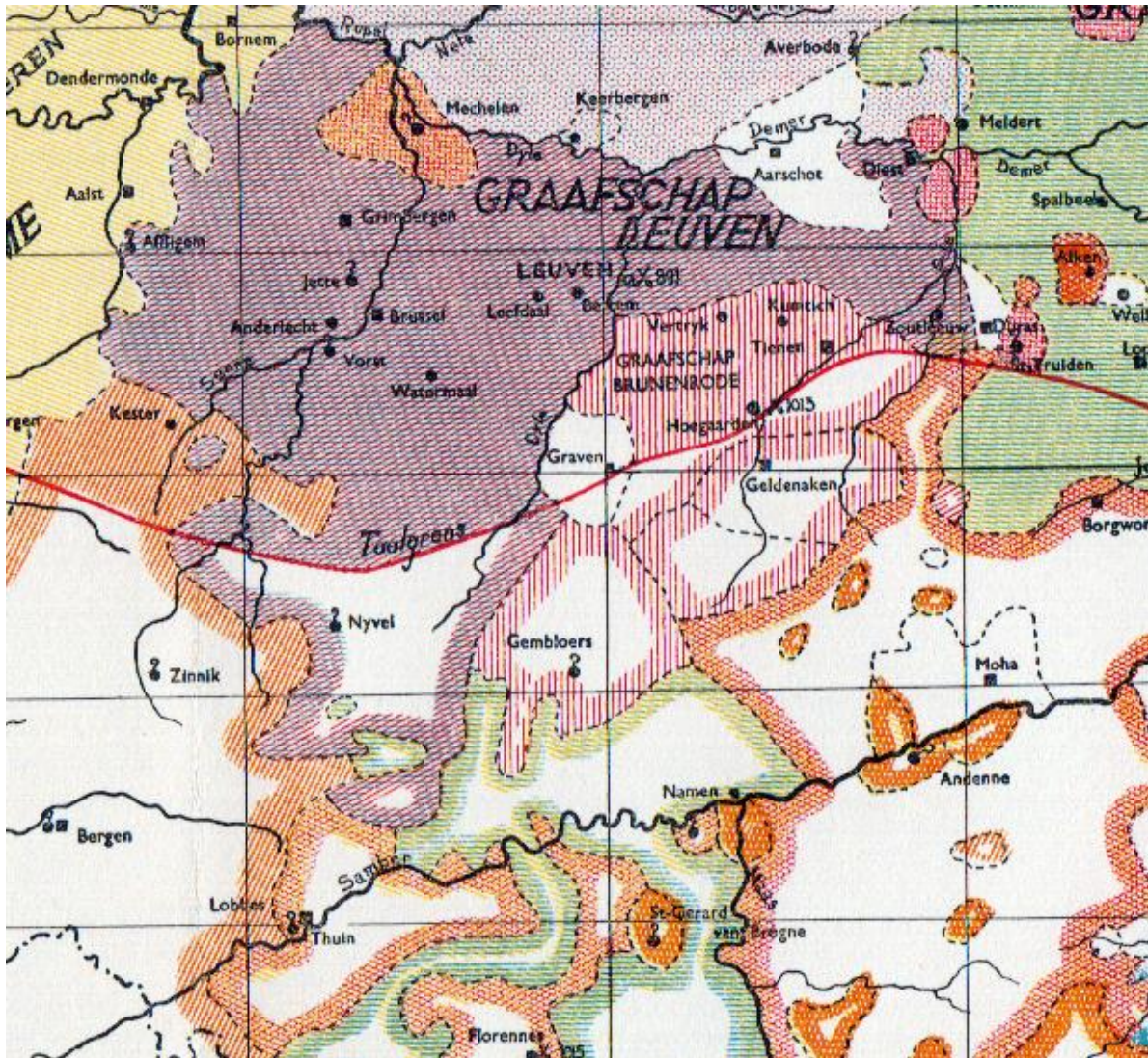
De mogelijke omvang van Bruningerode

Uittreksel kaart p. 69¹⁷

In het westen van Haspengouw tekenen twee gebieden zich af in de 10^e eeuw: de onafhankelijke heerlijkheid Aarschot, ... en het mysterieuze graafschap Bruningerode... voor het eerst vermeld in 987 toen Otto III het overdroeg aan bisschop Notger van Luik.¹⁸

¹⁷ Van Uytven R. e.a., Geschiedenis van Brabant, van het hertogdom tot heden, Davidsfonds Leuven, 2004, p.69

¹⁸ Idem, ibidem, p. 50

Graafschap Leuven, Bruningerode (= Brunenrode) en omgeving ca. 1095¹⁹

Uiteindelijk gaan deze kaarten terug op de beschrijving door Gilles d'Orval in de 13^e eeuw. Deze monnik heeft de grenzen beschreven van het graafschap Bruningerode in het Latijn, wat normaal was. De namen van de dorpen/parochies, de merkwaardigheden (bronnen, kapellen, bruggen, heuvels, rotsen,...), kortom alle aanwijzingen om de grenzen zo goed mogelijk te beschrijven zijn omgezet in het Frans door de pater archivaris van de dominicanen van Tienen in de helft van de 19^e eeuw.²⁰ Toen Moelaert zijn werkstuk had voltooid verscheen er een studie van Charles Grandgagnage, waaruit bleek dat bepaalde Latijnse toponiemen ook anders konden vertaald, zoniet gesitueerd worden. Daarmee hield Moelaert dan rekening om uiteindelijk te komen tot de slotsom dat in zijn tijd (midden 19e eeuw, voor de gemeentefusies van de 20e eeuw dus) het graafschap Bruningerode 47 parochies omvatte, ander gezegd 38 gemeenten en 3 annexen:

¹⁹ Van der Essen L., *Atlas de Géographie Historique de la Belgique, 1919-1932*, 5 delen; er zijn slechts 5 fascicules verschenen, waaronder: Kaart III, *Le duché de Lothier et le marquisat de Flandre à la fin du XIe siècle*, waarvan ons uittreksel een deel is

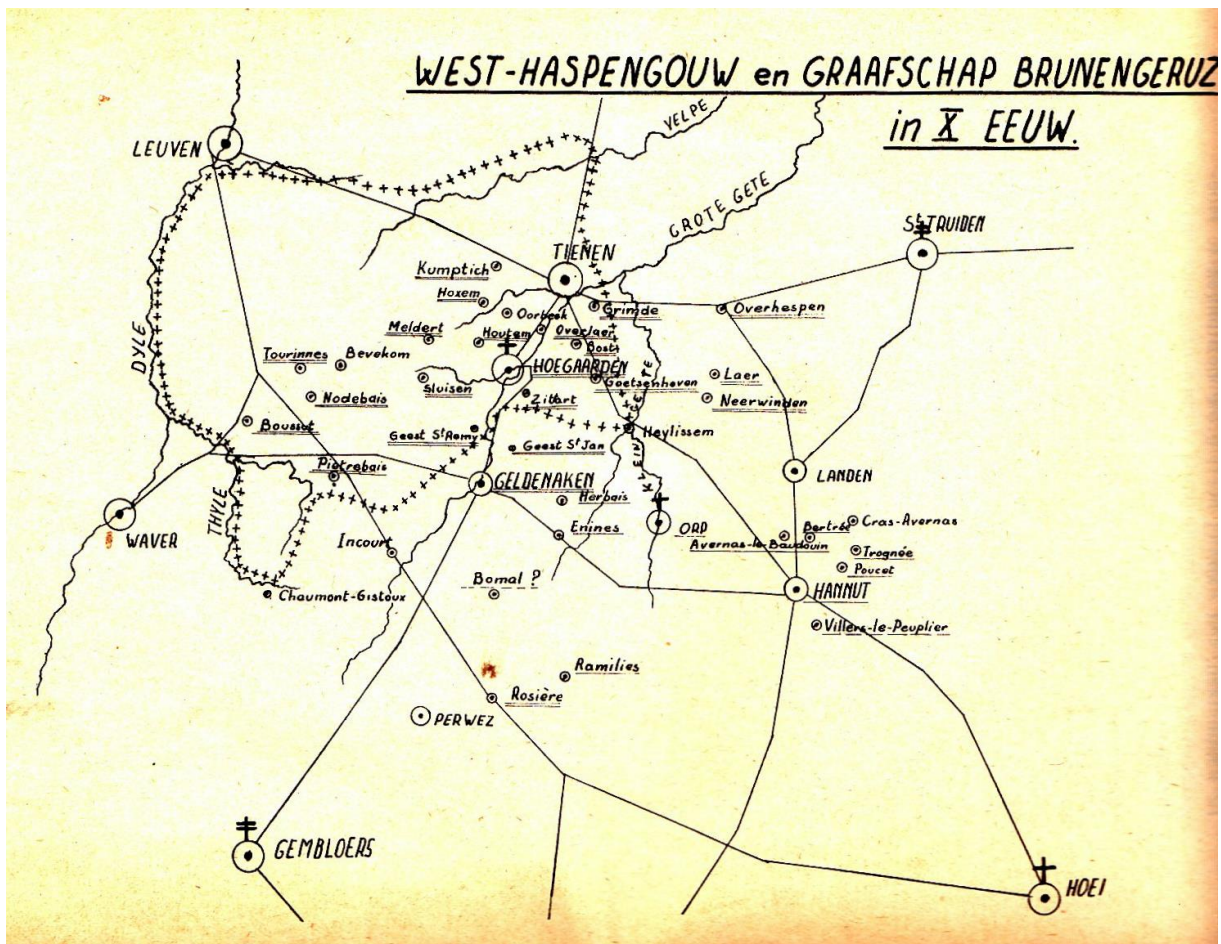
²⁰ Moelaert B.C.B., *Essai sur le comté de Brunengeruz*, -*Bulletin de la commission royale d'histoire*, dl. X (1857), p. 165-193; pater Moelaert maakt zich ook sterk dat hij de weg heeft overgedaan

Archennes, Boutersem, Bierbeek, Biez, Binkom, Blanden, Bonlez of Baulez, Bossut, Bunsbeek, Chapelle-St.—Laurent, Chaumont, Gistoux, Glabbeek, Goetsenhoven, Gottechain, Hamme, Houtem Ste-Margriet,;Kerkom, Kiezegem, Korbeek-Dijle, Kuntich, Mille, L'Ecluse, Longueville, Lovenjoul, Meldert, Melin, Neerbutsel, Neervelp, Nethen, Nodebais, Oorbeek, Opvelp, Oud-Heverlee, Outgaarden (annex van Zétrud-Lumay, Pécrot-Chaussée, Piètrebais, Roosbeek, Roux Miroir, Sint-Joris-Weert, Tienen, Vaalbeek Vertrijk, Vissenaken S.-Martinus, Vissenaken S.-Pieter, Wever (annex Attenrode), Willebringen, Wulmersum (annex Hakendover)

Mogelijks (zie Grandgagnage) Opheylissem en Neerheylissem

Incourt (maar minder zeker)

Heverlee en Korbeek-Lo als Corbeth = Korbeek-Lo en niet Korbeek-Dijle

De plaats van de slag van Hoegaarden in de veroveringsdrang van Lambert I met de Baard van Leuven

Lambert I met de Baard kon ook bogen op bloedverwantschap met de Karolingen en zelfs op aanverwantschap met de Ottonen. Afstammen van de Karolingers was de betrachtning van alle heerszuchtigen. in de 9^e en 10^e eeuw, zoniet een *must*.

Hij kwam uit het geslacht van de Reiniers, even wispelturige als onmisbare leiders van de aristocratie in Neder-Lotharingen.

Reinier IV en Lambert I, de zonen van de door de keizer verbannen Reinier III van Henegouwen keerden vanaf 973 terug in het erfdeel van hun vader. De Karolingen, die sinds Karel de Grote graven aanstelden als bestuurders, rechters en militaire bevelhebbers over hun domeinen konden ze ook naar willekeur afzetten. In ruil kreeg deze betrekkelijk kleine groep van machthebbers, bij wijze van vergoeding, gebieden in leen. Maar naargelang de macht van de opvolgers van Karel de Grote verminderde en daarentegen de graven steeds meer graafschappen verwierven, werden 9e en 10e eeuw één groot strijdtoneel tussen rivaliserende groten, vooral om het gebied Lotharingen, tussen het latere Duitsland en Frankrijk in.

Lambert I trouwde met Gerberga, dochter van Karel, hertog van Neder-Lotharingen. Deze Gerberga was kleindochter van Gerberga, de zuster van Otto I, eerst gehuwd met de oudoom van Lambert en daarna met de vader van Karel!!!

Doordat ook hier eigentijdse bronnen ontbreken is het moeilijk het juiste verloop vast te stellen. Lambert zou zijn bezit Leuven teruggekregen hebben vanaf 977.

Door zijn huwelijk met Gerberga kreeg hij het graafschap Brussel (1005/1012) en in 1003 de voogdij over de abdij van Nijvel en in 1013 de voogdij over die van Gemblours

20

Heerszuchtige vechtjas bood hij in 1012 met succes weerstand bij de belegering van Leuven door de nieuwe, door de keizer benoemde, hertog van Neder-Lotharingen, Godfried, postje dat Lambert zelf begeerde; het was des te pijnlijker voor hem omdat zijn echtgenote dochter was van de vorige hertog.

1013 Bruningerode wordt gedeeltelijk veroverd door Lambert, maar het zal nog twee eeuwen duren vooraleer er een soort '*gentlemen agreement*' tussen Luik en Brabant tot stand komt; dat Lambert hier wint is een zure appel voor de prins-bisschop, maar ook voor de keizer.

De machtige vazallen van Neder-Lotharingen gingen nog een tijdje door met oorlog voeren tegen hertog Godfried. De beslissende slag had plaats op 12 september 1015 te Florennes. De graven Lambert I van Leuven en Namen sneuvelden. Nu werd vrede sluiten een stuk eenvoudiger. De bisschoppen van Luik en Kamerijk moeiden er zich mee. Ieder behield zijn graafschap, maar de titel en de macht van hertog bleef bij Godfried. Lotharingen zelf was verarmd en uitgeput, maar het was er eindelijk een beetje rustig.

De abdij van Florennes was gesticht in 1012 door Gerard, kleinzoon van onze Alpaidis. Het is dezelfde Gerard die bisschop van Kamerijk zal worden. Hij geeft er de opdracht van de '*Geschiedenis van de bisschoppen van Kamerijk*' te schrijven, werk waarin ook zijn beleid aan bod komt en ook de slag van Hoegaarden wordt beschreven.

Facetten van het leven rond het jaar 1000

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Voor het jaar 1000 neemt de bevolking niet toe door oorlogsgeweld, klimaatomstandigheden en gebrekkige landbouwmethoden.

Volgens grove, maar geloofwaardige schattingen leven er rond het jaar 1000 ten Westen van de Oeral circa 40 miljoen mensen, maar in 1100 zullen dat er bijna 10 miljoen meer zijn. Tot diep in de 10de eeuw zijn de meeste mensen betrokken bij de zogenaamde *oerproductie*, die van voedsel, kleding en onderdak. De samenleving is sterk agrarisch-autarkisch (zelfvoorzienend) van karakter. Dat betekent dat men bijna uitsluitend gericht is op het voortbrengen van voedsel; alles wat men daarbuiten nodig heeft wordt ook ter plaatse vervaardigd, zodat men niet afhankelijk is van handel. De landbouwmethoden waren dan ook nog primitief en daardoor de opbrengsten zo laag, dat de bevolking nauwelijks kon toenemen.

Het oorlogsgeweld tussen de rivaliserende groot families werd nog erger gevoeld in de 9^e en 10^e eeuw door de invallen van de Noormannen (Noorden), van de Magyaren (Oosten) en van de Saracenen (Zuiden). Tegen het einde van de 10^e eeuw werd het op alle fronten rustiger. Invallers waren weg of hadden zich aangepast; de rivaliserende machtige families begonnen rekening te houden met de *godsvrede* en het *godsbestand* dat de kerk wou opleggen om zwakken te beschermen en het aantal oorlogsdagen te beperken.

Het klimaat bleef wispelturig, maar daarover publiceren wij in ons volgend nummer. De landbouwmethoden bleven langzaam verbeteren. De karreploeg was er al, betere bespanning liet trekkracht van paarden renderen en het tweeslagstelsel werd dan toch door het drieslagstelsel vervangen.

Na het jaar 1000 lijkt Europa bezielde te zijn met nieuwe energie. Zoals een tijdgenoot, de monnik-historicus Radulf Glaber (circa 985-1045/47) het uitdrukte: *‘Het was alsof de aarde zelf wakker geschud was, haar oude kleed had afgelegd en zich op alle plaatsen gehuld had in een witte mantel van kerken.’*

Ons dagelijks brood in de 10^e en 11^e eeuw

Rogge en spelt zijn de oudste **brood**granen in onze gewesten. Ze worden verbouwd zolang als wij de grond bewerken. Het is pas met de komst van de Romeinen dat tarwe is ingevoerd. Maar tarwe werd in de middeleeuwen bij ons veel minder gezaaid dan rogge en spelt.

Alhoewel tarwe beter brood levert dan rogge, had tarwe het grote nadeel van te kunnen afvriezen bij een strenge winter. Rogge en spelt zijn daarentegen meer winterhard.

Het mislukken van de graanoogst was een regelrechte ramp voor onze mensen. Er was immers geen alternatief (aardappelen pas in de 18^e eeuw) en de opbrengsten waren zo klein dat er geen overschotten waren.

Het dagelijks brood dat onze voorouders aten in de 10^e en 11^e eeuw was het korenbrood, brood gebakken van roggemeel.

Brood gemaakt van tarwe- of speltmeel was het zogenaamde tarwebrood, weggelegd voor de rijken.

Daarnaast brouwde men een soort min of meer dikke soep *‘potagie’* (groentebrij) met de in het wild gevonden of zelf gekweekte groenten.

Voor de rest men at zowat **alles wat enigszins eetbaar was**. Men kon zich niet de luxe permitteren om kieskeurig te zijn op het vlak van voedsel. Men maakte dankbaar gebruik van alles wat leefde en men haalde zijn neus niet op voor de onderdelen die wij vandaag als minderwaardig of oneetbaar beschouwen. Men at egels, reigers, kikkers, merels, meeuwen, slakken, grote kevers en verschillende soorten wormen, en elk onderdeel van deze dieren werd benut. Ze werden verslonden met huid en haar, inclusief ingewanden, ogen en staart.

Bossen waren van belang voor de opbrengst aan bont en huiden voor kleding en dekking; ze waren ook voor de landbouwbevolking van zeer groot belang, vooral voor het vetmesten van de **varkens**, die verlekkerd zijn op eikels en de veel kleinere beukenootjes (rijke bron aan zetmeel, eiwitten en olies).

Wijn werd niet gewonnen als een luxe-product, maar wel om aan de familie een bertrekkelijk goedkope drank te bezorgen. De oudste wijnbergen bij ons vinden we in de goed beschutte Maasvallei tussen Luik en Hoei, waar de teelt vermeld wordt in de 9^e eeuw; in de 10^e eeuw ook te Namen, Doornik en Gent.

Ook voor de handel werd wijn voortgebracht in de streken waar goed beschutte en zonnige naar het zuiden gerichte heuvelhellingen een bijzonder gunstig microklimaat hadden. Zo te Leuven, Aarschot, Diest, Tienen, Hoegaarden en Brussel, met als hoogtepunt de 14e en 15e eeuw. De 'Hougaerder' of 'vina Hugardica' was toen één van de beste witte landwijnen.

Voor de Germanen was **bierbrouwen** een rituele bezigheid die met heel wat ceremonie gepaard ging. Hun opvolgers en tevens onze rechtstreekse voorouders waren de Kelten. Zij brouwden in ons aller Gallië hun *cervoise*. De naam is ontleend aan de godin van de oogst die Ceres wordt genoemd.

De oudste gekende en geschreven oorkonde over de fabricatie van bier is in het jaar 820 gesteld door de abt van de abdij van Sankt Gallen (Zwitserland). De abdij van Sankt Gallen bezat trouwens binnen haar muren drie brouwerijen.

Ondanks al deze weetjes blijven we in het ongewisse over het begin van de brouwkunst te Hoegaarden. Bij vroeger en ook meer recent onderzoek van restanten van Romeinse villa's te Hoegaarden en in de nabije omgeving is er tot nu geen melding gemaakt van vondsten die wijzen op enige brouwactiviteit. Het zou nochtans gekund hebben. Romeinse villa's in de Maasstreek uit de derde en de vierde eeuw hadden bijgebouwen waarin bier werd gebrouwen.

In de periode van de feodaliteit hebben de belangrijkste domeinen een brouwerij vanaf de negende eeuw. De eigenaars waren de grondheren. Het gebruik van de domaniale brouwerij was verplicht. De eerste taks was het *gruitrecht*. De gruit is een samenstelling van een reeks aromatische kruiden, waaronder in hoofdzaak de zaden van de *gagel*, een in het wild groeiende moerasheester, de '*mirtus*' of '*gale*'. Door de toevoeging van deze kruiden kreeg het brouwsel meer pit en smaak (men kende de hop nog niet). Op de houdbaarheid van het bier had de gruit geen invloed, daarvoor zal er moeten gewacht worden op de hop. Maar met dit gruit zien we voor het eerst Hoegaarden op de voorgrond treden. In 1156 levert de Luikse bisschop een confirmatiebrief af aan de abdij van Vlierbeek waarin staat dat de abdij gruit mag gaan halen in verschillende dorpen waaronder *Scora en Hugardesrode* (het moerassige gehucht Schoor, met in die tijd ridders en een burcht, molen en grote vijver, en Hoegaarden).

Na 1250 neemt het aantal brouwerijen in onze streek snel toe. In Saint-Remy-Geest is er zeker een brouwerij op het einde van de twaalfde eeuw, in Tienen in 1280 en te Beauvechain in 1315. De zeer vruchtbare Haspengouwse leemgrond en dus relatief dichte bevolking zijn niet vreemd

aan deze evolutie. Het Luikse Sint Lambertuskapittel richt vooral domeinen op in Haspengouw omdat de streek er zo rijk, lees vruchtbaar, is. Ook Hoegaarden maakt er deel van uit.

De oudst vermelde brouwerij is slechts terug te vinden op een document van 1344. Gerardus de Cuckelbergh laat zijn brouwerij voor 100 solidi over aan Ingelramnus de Molendino (*Gerard Koekelbergs verkoopt zijn brouwinstallatie aan Ingelram²¹ Vandermolen*).

Het jaar Duizend: einde van de wereld of einde van het eerste millennium?

Op 29 maart van het jaar 1000 was er een zware aardbeving, uitgerekend was het op die dag Goede Vrijdag. De symboliek is zo treffend, denk aan de aardbeving bij de kruisiging van Christus op Goede Vrijdag, dat we geneigd zijn te denken dat het een ingebeelde aardschok is geweest. Neen, want vier onafhankelijke bronnen uit Luik, Florennes, St.-Amands en Soissons vermelden dat er wel degelijk een aardbeving is geweest op die dag.

Op 14 december van het jaar 1000 was er een komeet te zien.

Hoe zit dat weer met onze jaartelling?

Het jaar 1 van onze jaartelling is het eerste na dat van de geboorte van Christus en wordt vooraf gegaan door het jaar 1 voor Christus, dat dus het jaar van de geboorte van Christus is. Wij noemen onze jaartelling daarom de christelijke jaartelling. De monnik en wiskundige Dionysius die deze jaartelling heeft berekend en ingevoerd in de 6^e eeuw heeft zich wel vergist omdat het geboortjaar van Christus waarschijnlijk 6 jaar vroeger moet geplaatst worden. Maar voor onze tijdrekening van de middeleeuwen heeft dat geen enkel belang. Onze jaartelling verspreidde zich vanaf dan langzaam en rond het jaar 1000 wordt zij algemeen toegepast. Vermits wij nog altijd de romeinse cijfers gebruikten en de Arabische nog niet kenden in de 6^e eeuw is er dus ook geen jaar nul.

23

Hebben de mensen met angst en beven het jaar duizend afgewacht?

In West-Francië (Frankrijk) en in Lotharingen vreesden velen al sinds het midden van de 10^e eeuw, dat het einde van de wereld nabij was. De invallen van de Noormannen en de Hongaren waren daar ook niet vreemd aan. Maar men koppelde die onheilsverwachting niet direct aan het jaar duizend. Voor de mensen in de 10de eeuw eindigt het eerste millennium niet vanzelfsprekend in het jaar 999 plus één! Sommigen hebben een voorkeur voor het jaar 979 omdat ze meenden dat Christus 22 jaar eerder werd geboren dan volgens Dionysius was berekend, terwijl anderen het bij 1033 hielden, dat wil zeggen 1000 jaar na de kruisiging van Christus.

De gehele periode van 979 tot 1033 werd als mysterieus en geladen met onheil gezien.

We moeten ons bij dit alles wel realiseren dat de gewone landman en -vrouw eigenlijk ieder nieuw jaar met angst en beven tegemoet zagen. Gebrek, honger en ziekte waren aan de orde van de dag en de dood was in haast ieder gezin een vaste kostganger.

²¹ De voornaam Ingelram, Ingelramnus in het Latijn en Enguerrand in het Frans was wel in gebruik in de middeleeuwen, maar daarna niet meer; de naam is ook niet gemakkelijk uit te leggen; het is een tweeledige Germaanse naam bestaande uit 'Angil' (hangt samen met de volksnaam van de Germaanse stam van de Angelen) en 'hrabn' (wat raaf betekent, de heilige vogel van de god Wodan); het eerste deel van de naam 'Ingel' werd in de christelijke middeleeuwen uitgelegd als voortkomend van 'angelos (Grieks), wat boodschapper, afgezant, engel betekent

Inhoud Familieschoon Anno LIV nr 45(NR) 3/2013

Art. 170 Over de slag van Hoegaarden, Alpaidis en de Confrérie; aanvulling bij deze uitgave van Alpaidis (de documenten uit het archief van de V Geslachten op groot formaat)

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

De 25e 'Journées du patrimoine en Wallonie' op 7 en 8 september 2013

Staan in het teken van het meest waardevolle Waalse patrimonium.

De kerk van Orp-le-Grand is één van de mooiste voorbeelden van de romaanse bouwkunst in Brabant;

Ze is van belang voor ons omdat ze ons een goed idee geeft van het uitzicht van de voormalige romaanse kerk van Hoegaarden, vervangen door de huidige rococokerk in de 18e eeuw; maar onze romaanse kerk was nog groter;

Zondag 8 september kan de kerk bezocht worden van 13 tot 18 h.

Eveneens zijn er dan geleide bezoeken om 13h30 en 15h30 (60 minuten)

Inlichtingen: 019/63.02.19 (van maandag tot vrijdag 9 tot 16 h)

Website: www.orp-jauche.be

Eveneens op zondag 8 september is er om 14 h een gegidste rondleiding van anderhalf uur in de St.-Martinuskerk, Place Saint-Martin, 2, **Tourinnes-la-Grosse**

Inlichtingen: 010/86 83 17 (van dinsdag tot donderdag 9-16 h)

Website: www.beauvechain.eu

24

Bestuursleden Hoegaardse Heemkring

Yvette Kleynen (voorzitter), Rik Cipers (ondervoorzitter)

Etienne Grooten (secretaris), Elise De Dobbeleer, Diane Nitelet, Bart Hendrix, Arthur Van Nerum, Caroline Geens, Wasily Pedjko, Bouthé Irène, Saelmaekers Erik, Maurice Dodion,

De Heemkundige Kring Hoegaarden geeft 2 tijdschriften uit.

- *Alpaidis* (verschijnt 4 x per jaar) en kost 12.5
- *Familieschoon*, tijdschrift van de Confrérie van de V Geslachten (verschijnt 4 x per jaar) en kost 12.5 €

Men kan zich ook abonneren voor de 2 tijdschriften samen voor 20 €

Ons rekeningnummer : **310-0370021-52**

Onze website: www.heemkring-hoegaarden.be

Inlichtingen: Etienne Grooten, Residentie Beatrijs 169 te 3300 Tienen 016/81 72 35
e-mail: dodionm@hotmail.com